

MƏKTƏB PSIXOLOQUNUN İŞİNƏ DAİR

Vəfa Nağıyeva
*Bakı Dövlət Universitetinin müəllimi,
psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru*

Açar sözlər: məktəb psixoloqu, pedaqoq-psixoloq, psixoloji xidmət.

Ключевые слова: школьный психолог, педагог-психолог, психологическая служба.

Key words: school psychologist, pedagogue-psychologist, psychological service.

“Məktəb psixoloqu”, “pedaqoq-psixoloq” kimi məfhumlar müstəqilliyimiz dövründə öz müasir anlamında yeni status almış və inkişaf etməyə başlamışdır. Doğrudur, onların məqsəd və vəzifələrini, funksiyalarını dəqiq müəyyənləşdirməyə ehtiyac yoxdur. Lakin hər kəs öz problemlərini müəyyənləşdirməyə cəhd göstərməlidir.

Çox da uzaq olmayan sovet keçmişində bugünkü məktəb psixoloqunun məqsəd və vəzifələri başqa yanaşma və meyarlarla tənzimlənirdi. Hazırda isə onun təhsil sistemində yeri, funksiyaları, fəaliyyət istiqamətləri yeniləşən dünyanın ruhuna uyğun olaraq yeni məzmun və məna kəsb etməkdədir.

Qısa bir məqalədə məktəb psixoloqunun hazırlanmasından tutmuş onun kifayət qədər geniş fəaliyyət dairəsinə daxil olan və fəaliyyətinin daxil olduğu sferadakı çoxsaylı problemləri nəinki təhlil etmək, hətta sadalayıb qurtarmaq belə, mümkün olmadığı üçün ən başlıca məqamlardan söz açmaq lazımdır.

Psixoloq, xüsusilə gənc mütəxəssis üçün məktəb nəhəng bir sosial institutdur. Psixoloq məktəbə nə üçün lazımdır? Onun məktəbdəki rolu nədən ibarətdir? Əvvəla, qarşıda psixoloqun məktəbdəki rolunu düzgün anlamaq və dəyərləndirmək üçün müasir psixologiya elminin nailiyyətləri, bu elmin qarşısında açılan perspektivlər, onun hüduqları barədə aydın təsəvvürə malik ol-

maq zərurətinə toxunulmalıdır. İkincisi, psixologiya pedaqogikanı əvəz edə bilməz. Üçüncüsü də, digər elmlərdə olduğu kimi, ən yeni eksperimental psixologiyada da məlumatlar bərabər qiymətli deyil. Bu baxımdan, psixologiyanın gəldiyi nəticələr pedaqogika üçün də həmişə məcburi olmur. Onları yalnız tutuşdurmadan, yoxlamadan, tənqidi (yaradıcı) yanaşmadan sonra qəbul etmək lazım gəlir. Deməli, pedaqogika ilə psixologiya arasında daim əlaqə və mehriban əməkdaşlıq, fikir və nəticə mübadiləsi olmalıdır. Eləcə də pedaqoqlarla psixoloqlar arasında.

Məktəb uşaq üçün də solumu mənim-səmək mərkəzidir. Psixoloq uşağa bu təcrübəyə davranışı ilə, öz mövqeyini qurmaqla yiyələnməkdə kömək edir. Uşaqda dərk olunmuş dünya qavrayışı əmələ gəlir. Psixoloqun başlıca mövqeyi uşaqlar üçün həyat sistemləri və bu sistemləri seçmək şəraiti yaratmaqdır. Uşaqların maraq və imkanlarının həlli üçün onlarla pedaqoqlar arasında zəruri təşkilati həlqə kimi məhz psixoloq çıxış edir.

Pedagoji məsələlərin formalaşdırılması şəraiti də psixoloqun uğurlu işindən asılıdır. Psixoloq uşaqların mənimsəməsindəki geriliyin və ya aqressivliyinin səbəblərini aşkarlayır, sonra valideynlərlə iş aparır. Beləliklə, psixoloq, valideyn və pedaqoqların uğurlu əməkdaşlığı baş tutur və birgə fəaliy-

yətləri lazımı nəticələr verir.

Psixoloqun məktəbdəki işi təhsil prosesi ilə ayrılmaz şəkildə bağlıdır. Digər tərəfdən, mütəxəssislər haqlı olaraq yekdil bir fikirdədirlər ki, məktəb psixoloqu yalnız uşaqlarla deyil, eləcə də onların valideynləri və pedaqoqlarla işləyir, bütövlükdə məktəbdə psixoloji xidməti həyata keçirir. Deməli, məktəb psixoloqunun fəaliyyət sferası olduqca genişdir. Bu fəaliyyətin aşağıdakı başlıca istiqamətləri belə ayırd edilir:

psixoloji maarifləndirmə; psixoloji profilaktika; məsləhət; psixodiyagnostika; korreksiya; peşəorientasiyası fəaliyyəti.

Mütəxəssislər həm də bütün bu sadalanan başlıca istiqamətlər üzrə fəaliyyətin sinxron və eyni dərəcədə səmərəli olmasını zəruri sayırlar.

Lakin məktəb psixoloqunun bütün işi sadalanan istiqamətlərlə məhdudlaşmır. Məsələn, psixoloqlar müəllimlərə psixoloji – pedaqoji araşdırmalar aparmaqda da kömək edə bilirlər.

Aydın ki, bu qədər geniş fəaliyyət spektrinin öhdəsindən gəlmək xüsusi bilik, bacarıq və məharət tələb edir. Unutmaq olmaz ki, məktəb psixoloqunun fəaliyyətində ən əsas istiqamət problemi öncədən bildir-məkdir.

Psixoloqun ümumtəhsil məktəblərində işi bir sıra problem – xüsusiyyətlərlə də səciyyələnir. Məsələn:

1) Məktəbdə psixoloji işin təşkilinin dəqiq, sabit alqoritmi olmadığı halda, istiqamətlər spektri genişdir.

2) Məktəbdə psixoloqun işi məktəbin özünün spesifikasiyası ilə əhəmiyyətli dərəcədə şərtlənir.

3) Psixoloqun işinə məktəb müdiriyəti tərəfindən etibarlı metodiki kömək.

4) Məktəbdə əvvəllər psixoloqun, yaxud psixoloji xidmətin olub-olmaması.

5) Psixoloqların da işi tez-tez yaranan qeyri-standart situasiyalarla bağlıdır.

6) Müəllimlərin, valideyn və şagirdlə-

rin əksəriyyətində psixoloqun fəaliyyəti haqqında sərt stereotip təsəvvürlərin olması problemi də vardır.

Məktəblilərin çoxunda psixoloqlar haqqında konkret təsəvvür var. Onlar bilirlər ki, psixoloq kimdir və o nə etməlidir. Lakin psixoloqlar haqqında bu stereotip təsəvvürlər çox zaman bir qədər qeyri-adekvat olur. Çünki formalaşmış əminliyi dəyişmək yeni-sini formalaşdırmaqdan daha çətin və mürəkkəbdir. Ona görə də məktəblilər arasında psixoloji biliklərin təbliği az səmərəli olur. Belə ki, psixoloqun verdiyi və yaxud özünə aid istənilən informasiya onların öz əminlik prizmasından qarşılır və qavranılır. Yanlış və təhrif olunmuş təsəvvürlər (stereotiplər) məktəb psixoloqunun psixoloji fəaliyyətinin inkişafını da əngəlləyir.

Göründüyü kimi, məktəb psixoloqunun iş istiqamətləri spektri geniş olduğu kimi, buradakı elmi-nəzəri və praktiki problemlər də qat-qat çoxdur.

Rəyçi: fəlsəfə doktoru E.Məmmədova

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Битянова М. Организация психологической работы в школе. М., 1998.
2. Овчарова Р. Справочная книга школьного психолога. М., 1996.
3. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. Дубровиной И.В. М., 1991.

В.Нагиева

О работе школьного психолога Резюме

В статье повествуется о работе школьного психолога.

V.Nagiyeva

About the school psychologist Summary

The article is dedicated to the activity of school psychologist.